

Voordracht Zuivelconsulent Limburg J. J. C. Ament¹

Stoomzuivelfabrieken I

De heer Ament, zuivelconsulent, hield onlangs te Nederweert eene rede over stoomzuivelfabrieken, welke wij wegens hare belangrijkheid hier laten volgen:

In een hoofdartikel van de laatste dagen van „*De Boerenstand*” - het orgaan van de Boerenbonden in Gelderland - lezen wij: „Het op de hoogte blijven is voor den landbouwer een eisch des tijds; wie dat niet doet komt achterna sukkelen. En op de hoogte blijven beteekent voor den boer: „In denken en doen meegaan met nieuwe richting op het gebied van landbouw, veeteelt en zuivelbereiding, waar de nieuwe ideeën niet in botsing komen, met geloof en gezond verstand.

„Nemen wij eens een kijkje bij een boer, die op de hoogte van zijn tijd is.

Hij bemest zijn weiden en landerijen met kunstmest om hoogere opbrengsten te verkrijgen; hij heeft verschillende landbouwmachines aangeschaft, om vlug en op tijd zijn werk te kunnen verrichten; hij heeft vee op zijn stal, dat geëigend is voor de streek waar hij woont; hij is aangesloten bij een coöperatieve stoomboterfabriek; hij is lid van eierbond; hij heeft eene landbouwcursus gevolgd en zorgt ervoor dat ook zijn kinderen van dergelijke nuttige instellingen gebruik maken om voldoende theoretische kennis van het landbouwbedrijf op te doen; en ten slotte: hij verwaarloost geenszins zijn geestelijke belangen; want hij is lid van den Boerenbond, die op Christelijken grondslag is gevestigd.”

”We zien dus zulk een boer is aangesloten bij een stoomzuivelfabriek.

Dit geeft in de eerste plaats vele voordeelen, die wij straks nader zullen beschouwen: en in de tweede plaats: ook in dezen tak van bedrijf moet men niet blijven stilstaan.

Wat zien wij in de hedendaagsche maatschappij?

In alle takken van industrie is er vooruitgang; de nieuwere machineriën en verbeteringen worden allerwege aangebracht; overal is ‘t noodig om met de beste werktuigen de exploitatie te drijven, wil men niet door concurrentie worden voorbijgestreefd.

De handkrachtfabrieken brachten indertijd een groote verbetering in de zuivelbereiding, en zeker zijn daardoor enorme voordeelen behaald, maar wij moeten ook eens de toestanden vergelijken. Vroeger was de bereiding van boter een bijzaak, het vetmesten van kalveren met volle zoete melk, hoofdzak voor deze streken!

De boter van toen was een minderwaardig product, het werd alleen van de hand gezet in den winkel in ruil met winkelwaren. Thans is dat anders geworden de boteropbrengst vormt de voornaamste bron van inkomsten van het boerenbedrijf en het zou dan ook onverantwoordelijk zijn, indien door den boer niet werd meegewerkt met de Landbouwbonden en de Regeering om dezen tak van bedrijf op de hoogte van den tijd te brengen.

¹ De heer J. J. C. Ament was ten tijde van deze lezing zuivelconsulent voor Z-Limburg - 1893 t/m 1918 (1920?)

De Regeering heeft door het aanstellen van zuivelconsulenten, die de aangewezen personen zijn om den landbouwers met raad en daad behulpzaam te zijn, door het invoeren van het rijksmerk voor zuivere, onvervalschte boer, enz., getoond voor dezen gewichtigen tak van volkswelvaart eene bijzondere zorg te dragen, de boer moet derhalve ook meewerken.

Nu zal wel de vraag worden gesteld, zijn dan handkrachtfabrieken niet voldoende? En dan zal het antwoord zijn: Men moet niet tevreden zijn met een goeden prijs voor het product, maar ook den afzet daarvan verbeteren voor de toekomst. Men moet denken aan den dag van morgen. Zeker is het, dat in de naaste toekomst de boter van de handkrachtfabrieken minderwaardig zal zijn, waar zij op de wereldmarkt te staan komt tegenover de boter uit de stoomfabrieken.

Peel en Maas, 1906-05-19; p. ¼

Stoomzuivelfabrieken. II

Dit moet wel degelijk in het oog worden gehouden; ook hierin moeten wij op de hoogte blijven van den tijd.

Door het inrichten van stoomfabrieken zullen wij den afzet verbeteren, want de handel vraagt boter vervaardigd uit gepasteuriseerden room; daarmee dient rekening gehouden te worden.

De handel vraagt groote hoeveelheden boter van eenzelfde kwaliteit, niet gelijk in uitzicht en smaak, maar een gelijk product in alle opzichten. Dit mag niet uit het oog worden verloren; daarmee dient rekening gehouden te worden.

Van handkrachtfabrieken komen slechts kleine hoeveelheden aan de mijn, van verschillende kwaliteiten, waardoor deze zeker een minderen prijs verwerven.

Welke voordeelen kan nu een stoomfabriek opleveren ?

1. Stellen wij dat bij aansluiting alhier, per jaar zooveel melk verwerkt wordt als b.v. aan de stoomfabriek te Stramproy dus 1,5 miljoen K. G,

Dan is gebleken door de ondervinding hier en ook in andere provinciën door de zuivelconsulenten opgedaan, dat de melk scherper wordt ontroomd, en dat deze scherpere ontrooming bedraagt 0,1% .

Uit de boven opgegeven hoeveelheid melk geeft dit een meerdere opbrengst van 1500 k.g. vet; wat een meerdere opbrengst aan boter vertegenwoordigd van 1800 kg.; boter bevat immers behalve vet, ook nog 14 á 15 pct. water.

Rekent men 1 kg. boter à f 1,20 dan geeft dit een voordeel van 1800 maal f 1,20 is f 2160.

2. De boter is van betere kwaliteiten wordt dus duurder betaald.

Op de mijn te Maastricht wordt boter geleverd van circa 130 handkrachtfabrieken en 14 stoomfabrieken en nu is gebleken dat van de handkrachtfabrieken er slechts 19 meer dan middelprijs ontvingen.

De stoomfabrieken met haar groote aanvoer veroverden steeds de hoogste prijzen.

Er is een stoomfabriek die wekelijks 45 á 48 manden boter aan de mijn brengt, tegenover handkrachtfabriekjes van 1 mand per week.

De groote hoeveelheden nu zijn gezocht; vandaar het verschil in prijs. We kunnen dit gerust stellen op 2 cent per kg.

Op de boter, die van 1,5 miljoen kg. melk wordt bereid, circa 6000 kg. geeft dit een voordeel van 120 gulden.

Maar verbruikt een stoomfabriek niet meer brandstof en behoeft ze niet meerdere reparatie? Stel dat een stoomzuivelfabriek in de plaats treedt van 4 of 5 handkrachtfabriekjes; deze hebben ook brandstof noodig en dan zal de stoomfabriek stellig weinig meer behoeven dan al de fabriekjes samen.

Ook de meerdere reparatie is maar schijn. Alle machinerien zijn aan slijtage onderhevig en zeker niet het minst bij de handkrachtfabrieken.

Wat de meerdere kosten van exploitatie, olie enz. betreft, ook de handkrachtfabrieken hebben dat alles noodig, en moeten daarenboven ieder een afzonderlijken secretaris en penningmeester bezoldigen.

Nu komen de kosten.

De oprichtingskosten zijn uit den aard der zaak vrij hoog, hooger dan de 4 of 5 handkrachtfabriekjes.

Wil men een goede flinke stoomfabriek hebben, dan zal dit met grond gebouw, installatie en machines, dan ook komen tot een bedrag van 16.000 tot 20.000 gulden zijn voor 500 à 600 koeien.² De kwestie is nu: hoe komen we aan het geld.

Met het tegenwoordige credietwezen is er geld genoeg te krijgen, mits men goede borgen heeft. Maar wanneer zou men betere borgen kunnen vinden, waar 100 tot 200 landbouwers gezamenlijk borg blijven.

Tegen 160 leden gerekend is dit gemiddeld 100 gld. per lid, waarvoor men borg blijft, en men blijft borg voor zich zelf, niet voor een ander. Het storten van geld door de leden wordt niet verlangd.

De plaatselijke Boerenleenbanken schieten het geld voor, de leden blijven borg voor de eigen zaak, men is zeker van de winst en er behoeft geen cent te worden gestort.

Die 20.000 gld. worden in tijd van b.v. 20 jaren terugbetaald, geamortiseerd. De jaarlijksche terugbetaling bedraagt dan 1000 gld. plus de rente.

Daar het geleende kapitaal jaarlijksch vermindert, vermindert ook de jaarlijksche rente.

Aan 4 pCt, gerekend, bedraagt de rente na het eerste jaar 800 gld. en het laatste jaar slechts 40 gld. Gemiddeld zal dus de rente per jaar zijn 420 gld.

Men betaalt dus gedurende 20 jaren jaarlijks 1000 gld, plus 1420 gld.³ na 20 jaren behoeft niets meer te worden betaald.

Hebben wij zoo de voordeelen opgesomd, die onder cijfers zijn te brengen, de stoomfabriek levert nog andere voordeelen op.

Aan de stoomfabriek wordt de melk gepasteuriseerd, d. i. verhit op circa 80 gr.

² Getallen waren slecht te lezen!

³ Fout!: 1000 gulden aflossing plus – gemiddeld 420 gulden rente = 1420 gulden totaal (ZHN.)

Waarvoor is dit noodig en welke voordeelen levert het op?

Het Rijk geeft jaarlijks schatten gelds uit aan de bestrijding van de tuberculose onder het rundvee, maar het Rijk is ervan overtuigd, dat alle maatregelen weinig zullen baten wanneer de melk van allerlei dieren saamgebracht en vaak besmet gegeven wordt, rouw aan de runderen.

Juist in het pasteuriseeren der melk die weder dient als voedsel voor 't vee vindt men den machtigen factor tot bestrijding van de tuberculose.

De statistieken uit alle landen wijzen uit dat tuberculose algemeen is verbreid.

Volgens statistieken van de openbare slachthuizen waren in Duitschland van alle runderen 20pCt. tuberculeus.

Rekent men alleen de volwassen koeien, dus boven vier jaar; dan is het cijfer nog ongunstiger: in Saksen b.v. 35pCt.

Maar als een koe tuberculeus is, is nog niet altijd de melk besmet, zal men zeggen.

Dat is waar maar toch een der vormen van tuberculose - de wiertuberculose - is zeer sterk verbreid,

Volgens gegevens in Duitschland verzameld, rekent men daar jaarlijks op 100 miljoen K. G. besmette melk. Van groot gewicht is daarom de ontsmetting van de melk, eer ze gebruikt wordt. Dit geldt niet alleen voor tuberculose, maar ook voor mond en klauwzeer een andere besmettelijke ziekten en dat niet alleen voor het vee, maar ook voor den mensch.

Het koken of voldoende verhitten van de melk is een groot belang, dat leert de ondervinding en dit is bij de stoomfabrieken een voordeel, dat niet onderschat mag worden.

Het is wel niet onder cijfers te brengen, maar het is wellicht nog hooger te stellen dan 't geldelijk voordeel van een paar duizend gulden per jaar.

Er is nog een ander voordeel.

Bij de oprichting van stoomfabrieken neemt men de goede gewoonte aan, de melk te laten afhalen bij de leden, Dat is een meer gezonde toestand, dan zooals het nu is.

Waarom moet een veehouder die kort, bij de fabriek woont, meer voordeel hebben, dan een die er verder af woont?

De kosten van het bijhalen worden gezamenlijk gedragen. Dat is zuiver coöperatief:

Daar is ook nog een voordeeltje aan verbonden.

Het spreekt van zelf dat 1 man, in groote hoeveelheden de melk bijrijdende, dit voordeelig kan doen.

In Helden bijv. worden de kosten van bijhalen gerekend op 1 cent per koe en per dag.

Iemand dus, die zes koeien heeft moet voor 6 cent een man missen op de boerderij, een groot gedeelte van den voormiddag en moest hond en hondenkar houden.

Daarbij zijn de arbeidskrachten voor den landbouwer tegenwoordig duur en minder gemakkelijk te verkrijgen.

Dit is eveneens een voordeeltje, dat niet onder cijfers is te brengen. Hiermeede verklaarde de inleider de voornaamste voordeelen van een stoomboterfabriek te hebben aangetoond.